

Van de redactie

De vakantie zit er voor de meesten van ons weer op. En op het moment dat dit stukje getypt wordt lijkt het ook gedaan met de zomer. Buiten is het herfstachtig en de eerste tekenen van de vogeltrek dienen zich al aan. In het nieuwe natuurgebied Starrevaart, waaraan Kees Verweij in dit nummer aandacht besteedt, zijn al vele soorten steltlopers te zien en over zee zijn inmiddels duizenden sterns gepasseerd op weg naar de overwinteringsgebieden in Afrika.

Tijdens de afgelopen zomermaanden hebben zich weer een aantal leden van de vereniging actief bezig gehouden met de vlinders in onze omgeving. Ook zijn er heel wat kilometers gebied afgezocht op zoek naar roofvogels. De resultaten van dit onderzoek worden t.z.t. gepubliceerd in een speciaal themanummer. De onderhoudsploeg heeft de buitenkant van het Jan Verwey Natuurcentrum geschilderd en het resultaat mag gezien worden.

Wat vindt u verder in deze Strandloper. Naast de gebruikelijke rubrieken geeft Jelle van Dijk zijn visie op de (mogelijke) introductie van de Zeearend in Nederland en neemt ons mee naar verschillende gebieden in Spanje die hij samen met Coby in mei heeft bezocht.

De aankomstdata van de zomergasten in onze omgeving zijn verzameld en uitgewerkt door Ab Steenvoorden.

De redactie hoopt op veel kopij voor het volgende nummer. Uw reisverslagen, onderzoekjes, belevenissen in de natuur zijn meer dan welkom, want de map is leeg.

Kopij voor de Strandloper van december moet worden ingeleverd voor 10 november 1996 bij Rien Sluys, Breukant 38 2203 NG Noordwijk.

Agenda

Lezingen

vrijdagavond 20 september:

Lezing met dia's van de heer Van den Brink over Boerenzwaluwen

vrijdagavond 25 oktober:

Lezing met dia's van de heer F. Koning over roofvogels in de Amsterdamse Waterleidingduinen

vrijdagavond 29 november:

Lezing met dia's van de heer N. Groen over weidevogels in Nederland en de Sovjet-Unie

vrijdagavond 31 januari:

Lezing met dia's van de heer C. Camphuysen over zeevogels en visserij.

Excursies

zaterdag 12 oktober

Vogeltrekeexcursie bij de Wassenaarseslag. Vertrek om 7.30 uur vanaf het Jan Verwey Natuurcentrum

zondag 10 november

Strandexcursie nabij Noordwijk. Vertrek om 8.00 uur vanaf het Jan Verwey Natuurcentrum

zondag 29 december

Ganzenexcursie naar Zeeland. Vertrek om 8.00 uur vanaf het Jan Verwey Natuurcentrum

Introductie van Zeearenden in Nederland?

Jelle van Dijk

Iedere winter verblijven er wel enkele Zeearenden in ons land. Het gaat daarbij vrijwel uitsluitend om onvolwassen vogels. Ze zijn te vinden in uitgestrekte moerasgebieden waar zich veel watervogels ophouden, zoals de Oostvaardersplassen en de Korendijkse Slikken. Het valt niet mee om de imposante vogels daar te zien te krijgen. In de winter gaan vogels zuinig met hun energie om en een Zeearend presteert het om soms een gehele dag onbeweeglijk in een boom of ergens op de grond te blijven zitten. Hij kiest daarvoor een plaats waar bij hij zo min mogelijk door mensen wordt gestoord. Alleen als de maag begint te knorren gaat de arend op de wieden. De reactie bij de watervogels is vaak verbluffend. Vrijwel alle eenden en ganzen kiezen het luchtruim zodra de arend zijn

vleugels uitslaat. Lang duurt het rondje meestal niet. Spoedig heeft de Zeearend een aangeschoten gans of een ziek Konijn gevonden, voldoende voedsel om vervolgens weer een paar dagen roerloos op dezelfde plek te blijven zitten. Het waarnemen van een Zeearend wordt iets eenvoudiger als de arend er een speciale slaapplek op nahoudt. De zwermen opvliegende watervogels geven dan het signaal af dat de 'vliegende deur' weer in de lucht is. Het moge duidelijk zijn dat het waarnemen van een Zeearend geen eenvoudige zaak is. Heel lang geleden hebben er ongetwijfeld Zeearenden in ons land gebroed. Uit opgravingen is gebleken dat de Zeearend in de tijd van de Romeinen op veel plaatsen in West-Nederland te zien was. Over het broeden van deze soort in ons land in de Middeleeuwen of daarna is evenwel niets bekend.

Hierover kunnen alleen vermoedens worden uitgesproken.

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) heeft in augustus 1996 toestemming van de minister van Landbouw en Natuurbeheer gekregen om de Zeearend in ons land te introduceren. Het WNF heeft zich de laatste jaren sterk gemaakt voor het opstarten van veel natuurbouwprojecten (bijv. plan Ooievaar, Grensmaas).

Zeearend

Grootschalige, nieuwe natuurgebieden moeten de natuurbescherming in ons land een ander imago verschaffen. Niet langer achter de feiten aanhobben en kijken wat er nog te redden valt, maar in de aanval: "Nederland tweemaal zo mooi!" De introductie van de Zeearend beschouwt het WNF zo'n beetje als het sluitstuk van dit aanvalsplan. Uit radio- en TV-uitzendingen blijkt ondertussen dat het bij het WNF vooral gaat om de publiciteit. De vele nieuwe leden die dankzij enkele TV-acties zijn toegestroomd verwachten iets spectaculairs van het WNF. De introductie van de Zeearend zal volgens het WNF het grote publiek echt aanspreken en het sluitstuk vormen van de natuurontwikkeling in de natte gebieden.

Tot nu toe zijn maar weinig natuurvrienden enthousiast geworden over de WNF-plannen. Ook Vogelbescherming Nederland en de Vereniging Natuurmonumenten, toch echt niet wars van publiciteit, hebben zich niet achter deze plannen geschaard. Enkele bezwaren tegen deze geforceerde introductie wil ik hieronder uiteen zetten.

Introductie heeft alleen zin als er leefgebieden zijn waarin Zeearenden het gehele jaar door (volwassen Zeearenden zijn standvogels) aan voldoende voedsel kunnen komen. Bovendien moet het gebied voldoende rust en broedgelegenheid bezitten. Om een indruk te krijgen van een zeearendleefgebied, is het goed eens over de grenzen te kijken om te zien in wat voor gebieden Zeearenden daar voorkomen. De grootste populatie van Europa wordt langs de Noorse kust ten noorden van Trondheim aangetroffen, waar deze vogels broeden op klifkusten en leven van zeevis en zeevogels, een totaal ander leefpatroon dan de Zeearenden van Midden-Europa. In de afgelopen jaren heb ik verschillende broedgebieden van Zeearenden in Midden-Europa kunnen bezoeken. Het dichtstbijzijnde gebied is Sleeswijk-Holstein. In 1980 broedden daar vijf paren, maar het lukte mij in dat jaar niet er tijdens een verblijf van vier dagen één te zien te krijgen, hoewel ik vrij nauwkeurig wist waar ik zoeken moest. De arenden broeden hier in hoge bomen in de nabijheid van visrijke meren. In 1984 bezocht een groep van onze vereniging het Müritzgebied in Mecklenburg, het beste gebied van Europa voor deze soort met ongeveer 25 broedparen. Hier lukte het wel vrijwel dagelijks één of meerdere Zeearenden waar te nemen. In 1991 waren we weer in dit gebied en nu waren we zo verstandig te stoppen bij een grote viskwekerij, die we in 1984 achteloos voorbij waren gereden. Rond deze visvijvers werden niet minder dan 24 arenden gezien! Evenals in Sleeswijk-Holstein bestaat het broedgebied hier uit visrijke meren met op korte afstand oude bossen. In Oost-Polen waar maar enkele paren broeden, hadden we in 1994 het geluk dat de Zeearend enkele malen precies over de camping vloog. Hier werd het broedgebied gevormd door een breed rivierdal (Biebrza) omgeven door dichte, oude bossen.

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat het favoriete Midden-Europese broedbiotoop van de Zeearend momenteel in ons land nog niet aanwezig is. Dat hier in de winter wel enkele Zeearenden kunnen overleven, zegt nog niets over de mogelijkheden voor een broedpaar. Het WNF denkt bij de introductie bij voorkeur aan de Oostvaardersplassen. Wellicht biedt dit gebied wel voldoende voedsel voor één of twee paren, maar de nestgelegenheid ontbreekt geheel. Broeden op de grond zoals hier en daar langs de randen van de toendra in Siberië gebeurt, moet in Flevoland niet verwacht worden. Ook elders in Nederland ontbreekt gewoon de combinatie van zeer visrijke en vogelrijke meren in de nabijheid van (voor publiek afgesloten!) oude bossen.

Het WNF onderbouwt de introductie met het argument dat de Zeearend niet in staat zou zijn zelf de afstand tot ons land te overbruggen. Volwassen Zeearenden zijn zeer plaatstrouw en keren jaarlijks terug op het oude horst. De jonge vogels verwijderden zich in het winterhalfjaar soms honderden kilometers van de broedplaats, maar als zij voor het eerst gaan broeden, kiezen ze een plek zo

dicht mogelijk bij de plaats waar zij zelf uit het ei kropen. De uitbreiding van het broedgebied gaat dus maar met kleine stapjes en vindt alleen maar plaats als het gebied min of meer 'vol' is. Het aardige is nu juist dat op dit moment de Duitse gebieden aardig vol beginnen te lopen. Dankzij het terugdringen van persistente bestrijdingsmiddelen in de landbouw en een stringente bescherming van de broedplaatsen gaat het de Zeearend aardig voor de wind. In Sleeswijk-Holstein is de stand toegenomen van 5 paren in 1980 tot 20 paren in 1995! Vanuit Noord-Duitsland hebben zich nu ook vier paren in Denemarken gevestigd. Ook in Mecklenburg en Polen zit de populatie duidelijk in de lift. Dit heeft er al toe geleid dat de soort zich ook elders gaat vestigen. Deze zomer verbleven wij enkele dagen op een camping bij Dresden en daar werden wij dagelijks verrast door een adulte Zeearend. Deze camping ligt in een gebied met enkele visvijvers, omgeven door oude bossen. Kort daarna namen wij een Zeearend waar bij Trebon in Zuid-Bohemen (Tsjechië), wederom in een gebied met veel visvijvers omgeven door oude bossen. De verspreidingskaart in het Handbook of the Birds of Western Palearctic volume II laat zien dat in 1980 de Zeearend nog niet ten zuiden van Berlijn voorkwam en ook in Tsjechië nog niet werd aangetroffen. De zojuist genoemde waarnemingen laten zien dat Zeearenden best in staat zijn zich op behoorlijke afstand van de bestaande broedgebieden te vestigen. Wel moet natuurlijk het favoriete biotoop ruimschoots aanwezig zijn. Wat voor de Midden-Europese populatie geldt, gaat ook op voor de Noord-Europese Zeearenden. Er vindt een uitbreiding plaats langs de Zweedse scherenkust in zuidelijke richting onder invloed van de toename in het kerngebied. Mocht ons land werkelijk geschikte broedgebieden hebben, dan zullen de Zee-

arenden die gebieden binnen niet al te lange tijd echt wel zelf vinden.

Het WNF praat nogal gemakkelijk over introductie van Zeearenden. In Schotland kan men daar over meepraten. Op de Shetland Eilanden, een gebied waar de Zeearend nog wel in historische tijden heeft gebroed, werden enkele paren van de Lofoten (Noorwegen) ingevoerd. De vogels werden in kooien aangezet tot broeden en de jongen werden losgelaten, het bekende patroon bij dit soort acties. Het heeft meer dan tien jaar geduurd voordat de eerste 'wilde' paren hier met succes gingen broeden. De introductie moest in die tussentijd verschillende keren herhaald worden! Nu, na bijna 20 jaar broeden er 8 paren Zeearenden.

Met de introductie van Zeearenden wedt het WNF op het verkeerde paard. Onze moerassen zijn momenteel (nog) niet geschikt voor deze soort. Bovendien zal de Zeearend het grote publiek niet zo snel aanspreken, domweg omdat de soort vaak moeilijk is waar te nemen. Onze moerassen moeten het hebben van reigers, ganzen, eenden en kiekendieven. Dat zijn toch ook spectaculaire vogels. Bovendien zijn deze vogels, mede door hun talrijkheid en geringe schuwheid, door velen goed waar te nemen.

Naschrift

Na het bekend worden van de verrassende toename in Sleeswijk-Holstein, de uitbreiding in Denemarken en het bericht dat de Zeearend dit jaar ook ten westen van Hamburg heeft gebroed, heeft het WNF (nog onofficieel op dit moment) laten weten voorlopig geen gebruik te zullen maken van de verstrekte vergunning.

Nieuwe observatiehut "Starrevaart"

Kees Verweij

Gedurende de zomermaanden ben ik tweemaal gaan kijken in de nieuwe vogelobservatiehut "Starrevaart" te Leidschendam. Ik wist niet van het bestaan ervan af, totdat ik door enkele kennissen hierover werd getipt.

Het is een stuk moerasland met wadachtige gedeelten, direkt gelegen ten zuiden van het huidige recreatiepark "De Vlietlanden". In feite ligt het ingeklemd tussen de rijksweg van Amsterdam naar Rotterdam en de Vliet. Per auto is dit gebied slechts te bereiken via Stompwijk of via Leidschendam langs het zg. jaagpad. Met de fiets kan men vanaf Leiden langs de Vliet er naar toe fietsen.

Vroeger waren de Vlietlanden een eldorado voor vogelliefhebbers, maar dit gebied was bedoeld als een zandwinningsput. Na het beëindigen van de zandwinning is er een groot recreatiepark van gemaakt. Voor ware natuurbeleving is dit gebied hierdoor minder aantrekkelijk geworden. Ter

compensatie is het bovengenoemde terrein aangelegd.

U zult intussen wel benieuwd zijn naar hetgeen daar te zien is.

De eerste keer kon ik direkt vanuit de observatiehut twee Geoorde Futen met jongen zien rondzwemmen op een afstand van ongeveer 15 meter. Verder was er een Tafeleend met jongen. In de verte waren er nog Kluten met jongen. Op een kleine zandbank zat een kleine groep Lepelaars en een Kleine Zilverreiger. Dit is zo maar een kleine greep, want ook onder de steltlopers waren de nodige verrassingen, zoals Kemphanen, Groenpootruiters, Watersnippen enz. Bij het tweede bezoek was er aantal Lepelaars gegroeid tot 15 exemplaren. Even verderop liepen twee Kleine Zilverreigers. Als je dat voor je ziet krijg je een beetje subtropisch gevoel.

Wat ik hier genoemd heb is zeker niet alles. U moet daar zelf maar eens een keer gaan kijken, want iedere dag is het daar weer anders.